

Hélène FALCETO

La construcció d'una aisina de
contrastivitat fonològica
pòt optimizar l'aprendissatge de la
lectura a Calandreta?

Memòri de Master 2

Mencion : Mestiers de l'Education e de la Formacion

Especialitat : Professor de les escoles bilingües

Opcion : EFS

*jos la direcció d'Alain DI MEGLIO, Director de recerca
e Xavier FERRÉ, Co-director*

Annada universitària 2019-2020

La construcció d'una aisina de
contrastivitat fonològica
pòt optimizar l'aprendissatge de la
lectura a Calandreta?

Istitutu naziunale
superiore di u prufessuratu
è di l'educazione
Accademia di Corsica

Hélène FALCETO

La construccion d'una aisina de contrastivitat fonologica pòt optimizar l'aprendissatge de la lectura a Calandreta?

Memòri de Master 2

Mencion : Mestièrs de l'Educacion e de la Formacion

Especialitat : Professor de las escòlas bilingüe

Opcion : EFS

*jos la direcccion d'Alain DI MEGLIO, Director de recèrca
e Xavier FERRÉ, Co-director*

Annada universitària 2019-2020

« Le bilinguisme n'est pas une complication, c'est une occasion.»

Laurent GAJO¹

¹ Professeur à l'université de Genève,
Colloque La Trobada de Catalonha Perpignan 20/11/19

Remerciements

Je tiens à remercier particulièrement mon directeur et co-directeur de mémoire, Alain DI MEGLIO et Xavier FERRÉ pour leurs conseils et soutien.

Je remercie l'équipe pédagogique de la Calandreta dels Polinets de Pézenas et les parents des enfants concernés par l'expérimentation qui m'ont fait confiance sur ce projet.

Je remercie Xavier FERRÉ pour son aide précieuse concernant la partie rédaction et correction orthographique, Lucile GAUFFRE pour sa disponibilité et ses éclaircissements au sujet de la langue occitane.

Je remercie l'équipe d'Aprène pour son suivi et soutien, mes coéquipières Professeurs des Écoles Stagiaires pour leurs partages, leurs apports et leurs appuis.

Je remercie les miens, particulièrement mon époux Pierre pour l'acceptation de toutes les contraintes liées à la formation du Master2, pour ses encouragements inconditionnels, et mes enfants, Delphine et Arnaud, et leur conjoint, pour leur transmission d'énergie positive et bienveillante.

I - INTRODUCCION

Aqueste subjècte a per origina la creacion d'un pòste experimental dins una classa cooperativa de CE1-CE2 a Calandreta dels Polinets a Pesenàs per acompanhar d'enfants amb de retards o de trebols d'aprendissatge.

Lo grop se constituís de 6 escolans :

- Raphaël P, CE2, diagnosticat amb de trebolum autistic ;
- Raphaël E, CE1, presenta una solida lensor ;
- Gabriel, CE1, a un comportament bolegaire, una atencion limitada ;
- Juan, CE1, jos tractament medicamentós en seguida d'un comportament fòrça bolegaire ;
- Maxime, CE1, diagnosticat dispraxic e dislexic ;
- Axel, CE2, seguit en ortofonia, aguèt d'otitis a repeticion e doblèt lo CP.

L'especificitat de l'escolaritat a Calandreta es l'immersion lingüistica en occitan tre la mairala. Notarem que dins aqueste grop, pas cap escolan foguèt escolarizat tre la pichòta seccion a Calandreta. Axel foguèt escolarizat a partir de la GS, Maxime arribèt dins nòstra escòla en MS, Juan en GS, Raphaël P en GS, Raphaël E en CP, Gabriel en CE1.

Una autra especificitat lingüistica es l'aprendissatge de la lectura en occitan fins al CP inclús. L'estudi de la lenga francesa es programat a partir del CE1.

Orientèri mas recèrcas cap a las sciéncias cognitivas e la didactica de la lectura, amb l'idèa de propausar als escolans un esplech novèl. Aquò a fin de multiplicar los apròchis possibles, e donc, me sembla, las possibilitats de capitada.

Segon Stanislas Dehaene², un dels especialistas de la psicologia cognitiva, professor al Collègi de França, aprene a legir consistís a accedir per la vision a l'airal del lengatge parlat. L'aprendissatge de la lectura especializa una region del cortèx visual per la reconeissença de las cadenas de letras(grafèmas) e la connècta a las regions dedicadas al tractament dels sons del lengatge. Las

2 Stanislas Dehaene, *Fondement cognitif de la lecture .Colloque 2015*

<https://www.college-de-france.fr/site/stanislas-dehaene/course-2015-02-24-09h30.htm>

règlas de correspondéncia grafèma-fonèma van pas de se per l'enfant. Las li cal ensenhar explicitament per obténer una optimizacion d'aqueste circuit. Tres variables claus presidisson la capitada en lectura : la coneissença dels fonèmas, la quantitat del vocabulari aquesit, la preséncia de libres dins l'environament de l'enfant.

En parallèla, lo metòde Borel-Maisonny que sollicita la memòria quinesica a retengut mon atencion. Ma mira foguèt d'utilizar aqueste metòde dins lo sens d'una complementaritat potencialament pertinenta amb las autres aisinas didacticas e pedagogicas de la classa institucionala.

E compte tengut de la realitat bilingüe de nòstre ensenhamant, me semblèt necite d'adaptar aqueste esplech per optimizar l'aprendissatge de las « Palancas », es a dire las règlas gramaticals al sens larg de passatge d'una lenga a l'autra.

II - CREACION D'UNA AISINA DE CONTRASTIVITAT

II.1.a - Lo metòde Borel-Maisonny³

A l'origina, lo metòde Borel-Maisonny es un ensem de gèstes per la reeducacion fonica amb la tòca de facilitar l'intrada dins lo lengatge. Aqueste metòde creat per la davancière de l'ortofonia Suzanne Borel-Maisonny, serà adaptada tre 1960 per Clothilde Sylvestre de Sancy a l'ensenhamant tradicional. Lo metòde de lectura sillabica farà l'objècte del libre "Bien lire et Aimer lire", regularament reeditat.

D'en primièr, utilizat al près dels enfants sords, aqueste metòde es en mai représ per d'unes ensenhaires ordinaris que son en contacte amb de joves enfants coneissent de dificultats.

Vist l'eterogeneïtat de las classas e l'interès actual portat a la lenga dels signes, aqueste metòde es quitament adoptat dins las classas ordinàrias. Aital, l'ensenhaire de CP de nòstra escòla a causit de l'utilizar en l'adaptant per l'aprendissatge de la lectura en occitan.

Lo metòde consistís a associar a cada fonèma un gèst unic, e aquò quinas que sián las grafias d'aqueste son (cf. Annèxa 1).

Visa donc a afortir la consciéncia fonica pel biais de la gestuala. Estimula la memòria quinesica a travèrs lo ressentit pel còrs de la realization del son.

II.2 - La plaça del gèst dins l'aprendissatge

Marion Tellier⁴, professor en didactica del Francés Lengas Estrangièras menèt mantun estudi a prepaus de la plaça del gèst dins l'aprendissatge. Estima que lo fach de codar una informacion a travèrs diferentas modalitats permet de daissar una traça mai rica dins la memòria .

3 <http://www.bien-lire.net/>

4 *Faire un geste pour l'apprentissage: Le geste pédagogique dans l'enseignement précoce*, extract du livre *L'enseignement des langues vivantes étrangères à l'école*, l'Harmattan, 2010

<https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-00541985>

S'apuèja sus lo trabalh dels cercaires Clark e Paivio. Segon els, convocar en cò de l'aprenent de representacions al còp verbalas e non verbalas, permet un melhor aprendissatge perque aquò contribuís al afortiment de la compreneson e de la memorizacion.

L'estudi menat per Marion Tellier en cò d'enfants franceses de 5 ans confirma aquestas resultas de recèrca.

Aital meteis, un estudi realizat en cò d'enfants franceses de 5 ans (Tellier, 2004 e 2006), demostrèt que l'impacte del gèst sus la compreneson en lenga estrangièra (aquí l'anglés) èra vertadièr.

II.3 - Las causidas de concepcion

II.3.a - Adaptacion al bilingüisme

Lo metòde Borel-Maisonny foguèt concebut per l'aprendissatge de la lenga francesa. A Calandreta, los escolans son bilingües e tre lo CE1, l'estudi de la lenga s'aplica a l'occitan e al francés. Coma los nivèls dels escolans concernits es CE1-CE2, e per respondre a la realitat del viscut dels mainatges que navigan entre las doas lengas, l'aisina a metre en plaça deu donc èsser al servici del bilingüisme.

En plaçant las doas lengas a còsta, la contrastivitat sus las correspondéncias fonia-grafia occitanas e francesas permetrà d'un biais explicite de trobar las diferéncias e semblanças entre las doas lengas.

La contrastivitat fonica es ligada a un nivèl de percepcion del fonèmas. Entre l'occitan e lo francés, 22 fonèmas son comuns e 27 diferents.

Es a esperar qu'aqueste exercici de comparason serà propici a mièlhs mestrejar caduna de las doas lengas.

II.3.b - Adaptacion a l'occitan

Unes fonèmas son pròpries a l'occitan, per exemple lo [tʃ], çò meteis, per la 'o' dubèrta', pauc utilizada en francés e pas presenta dins lo metòde. Una adaptacion serà donc necessària amb la creacion de gèstes novèls.

Lo dialècte de referéncia per l'occitan serà lo de nòstra zòna geografica, es a dire lo lengadocian.

II.3.c - Adaptacion al codatge fonetic internacional

Lo metòde utiliza un codatge fonetic non convencional ligat a la grafia francesa : [è,ê], [ch], [on]... Me semblèt preferable d'utilizar dirèctament l'alfabet fonetic internacional per codar tan plan la lenga occitana que francesa (cf. Annèxas 2 e 3).

Utilizar un codatge intermediari ligat a la grafia d'una lenga me sembla un entravadís possible a l'aprendissatge ulterior de l'alfabet fonetic internacional ont per exemple lo [u] se pronóncia 'ou' e pas 'u', lo [y] se pronóncia 'u'...

Dins la mira de dubertura a las autres lengas, l'alfabet fonetic internacional deven un esplech incortornable. Es una aisina de dubertura a l'alteritat, un passapòrt al pluriligiüisme. Aquí, la tòca es pas que los escolans conescan los signes de còr mas que se familiarizén amb aquesta simbolica per la mestrejar mai tard.

II.3.d - Dins lo prolongament de las "Palancas"

Demest las produccions eissidas del Movement Calandreta, existís un fichièr editat en 2002, nomenat «Palancas» (Passerelles en francés) que presenta d'exercicis d'entrainament ortografic bilingüe occitan-francés en lengadocian (cf. Annèxa 4). Las doas lengas son confrontadas, puèi comparadas per ne tirar d'occuréncias recurrentas. Aital, se pòt establir de règlas. Per exemple, se pòt dire que lo sufice 'eta' en occitan correspond al sufice 'ette' en francés. Aqueste apròchi a tanben per tòca de redusir los fenomèns d'interferéncias.

L'aisina a concebre dins lo prolongament de las Palancas, s'aplicarà als fonèmas en s'apiejant sus la confrontacion e la comparason.

L'intrada fonetica se pòt far de 3 biaisses.

- Lo mai sovent, l'intrada fonetica es comuna a las doas lengas (exemple lo fonèma [a]) e seràn confrontadas e comparadas las differentas grafias de las doas lengas.

- Mas, l'intrada se pòt far tanben per un fonèma particular a una lenga. Se prenèm lo fonèma [ə], existís pas en occitan, es un fonèma particular al francés, donc traparem sonque de grafias francesas. Se prenèm lo fonèma [ɛn], existís pas en francés, es un fonèma particular a l'occitan, donc traparem sonque de grafias occitanas.
- Lo tresen biais es una dobla intrada fonica correspondent a una meteissa grafia (exemple [ʃ] en francés e [tʃ] en occitan correspondon a la grafia 'ch' dins las doas lengas). Coma dins aquestas doblas intradas los sons presentan quelques similitudas, me semblèt que l'estudi deseparat dels fonèmas seriá pas pertinent e qu'una intrada dobla seriá propícia a la confrontacion.
Lo nom causit pel fichièr es «Las Palancas foneticas».

II.3.e - Causidas pedagogicas

Las differentas fichas constituiràn un supòrt visual de referéncia.

Lo format A5 permet un afichatge mural de totas las fonias a mesura de lor estudi.

Per facilitar lor reperatge sus l'espaci mural, las vocalas oralas e nasalas(pel francés) son estampadas sus un fuèlh de color (aquí en jaune) e los autres fonèmas sus un fuèlh de color diferente.

Per illustrar los gèstes, causiguèri d'utilizar un fichièr de dessenhs disponibles jos licéncia CC-BY-NC-SA es a dire reproductibles e modifiables per la classa⁵. Aqueste fichièr de dessenhs ligats als gèstes del metòde Borel-Maisonny es adaptat a las fonias francesas.

II.3.f - Descripcion del fichièr

Cada ficha respècta un còdi color.

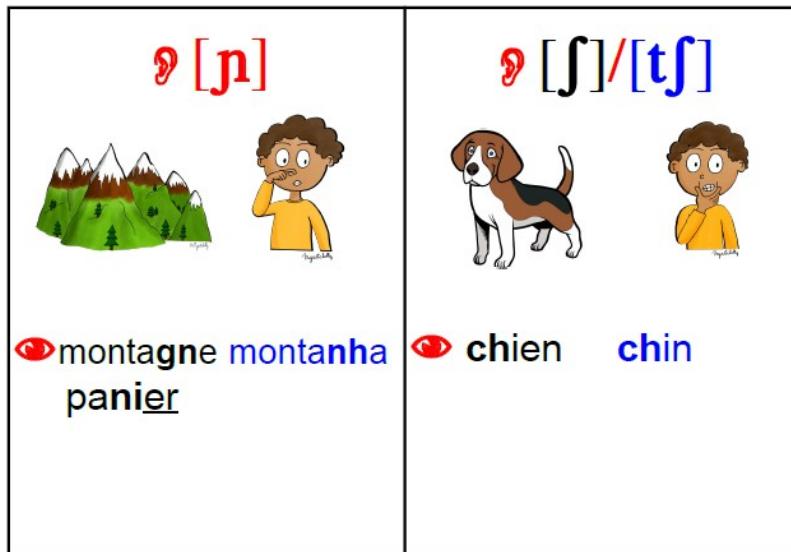
Cada ficha es constituida de doas partidas : la partida nauta amb lo dessenh de l'aurelha 'ausissi' e la partida bassa amb lo dessenh de l'uèlh 'vesi'.

Dins la partida nauta, se trapa l'intrada fonetica codada en alfabet fonetic internacional. Se lo fonèma es comun a las doas lengas serà roge, se es

5 Illustracions de Mysticlolly - <https://www.mysticlolly.fr>

particular al francés serà negre, particular al occitan blau. Lo dessenh de l'aurelha permet de reperar la representacion del son. Lo gèst associat es representat per un dessenh. Un autre dessenh illustra lo mot generic.

Dins la partida bassa, lo dessenh d'un uèlh permet de reperar las diferentes grafias del fonèma, de la grafia la mai correnta a la grafia la mens utilizada. La partida esquèrra en negre correspond a la grafia francesa, la partida drecha en blau correspond a la grafia occitana. Aitant que possible, lo meteis mot es causit dins las doas lengas a fin de favorizar la confrontacion (exemple : montagne/**montanha**). La grafia del fonèma es en gras. D'unas letras que la preséncia es necessària per que i aja realization del fonèma son joslinhadas (exemple : panier).

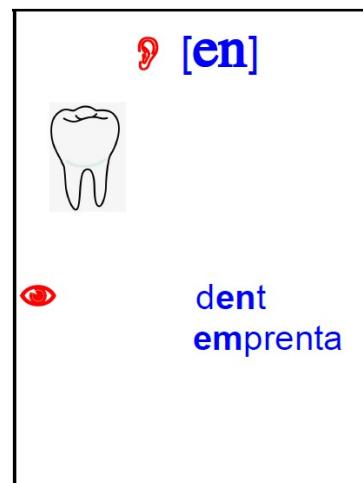
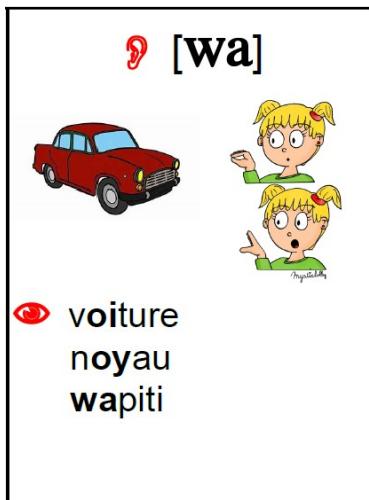

Dins aquesta il·lustracion, dos tipus de ficha son presents.

La ficha d'esquèrra a una intrada fonica unica a partir del fonèma [ŋ], fonèma comun a las doas lengas, notat en roge.

La ficha de dreita, ela, a una intrada fonica dobla per una meteissa grafia 'ch'. La transcripcion fonica tipicament francesa es notada en negre [ʃ], la transcripcion fonica tipicament occitana es notada en blau [tʃ]. Aital puslèu que de transcriure cada fonia tipica a una sola lenga sus una sola ficha diferenta, me semblèt mai pertinent de las regropar sus una sola ficha amb l'objectiu de reducir las interferéncias de la prononciacion francesa sus la prononciacion occitana. Las nombrosas interferéncias de la lenga francesa son, entre autre, la traducción de la diglossia entre las doas lengas.

Dins lo cas de las intradas doblas, sol lo dessenh del fonèma francés existís. Del còp, inventèri de gèstes a mimar. Per exemple, pel fonèma [tʃ], mimèrem la locomotiva.

Aquestas il·lustracions representan lo tipe de ficha amb un fonèma particular a una lenga.

La ficha de dreita introduís lo fonèma particular, al francés [w a] , notat en negre e las grafias francesas que li correspondon.

La ficha d'esquèrra introduís lo fonèma particular a l'occitan [e n] notat en blau e las grafias occitanas que li correspondon.

III - MESA EN PLAÇA

III.1 - Las condicions de despart

Los enfants me coneisson ja perque interveni dins la classa en lenga e matematicas en tan qu'ensenhaira susnumerària, es a dire en co-gestion amb la regenta titulària. Aquesta relacion facilitarà la mesa en plaça del dispositiu perqué tot cambiament es sovent mai complicat pels enfants qu'an de trebols de comportament.

Per trabalhar sus las palancas foneticas, amb lo grop de sièis enfants, dispausam d'una sala, una ora per setmana. Començam debuta d'octobre. Una assistenta de vida escolara collectiva acompanha Juan e Raphaël P. pendent aquellas sesilhas.

III.2 - La progression

Cada setmana, abordam un fonèma.

Per la progression, començam per las vocalas orals⁶, [a], [i], [ɔ], [o], [y], [ə/œ], [e], [ɛ], [u], e la semi-vocala [w a].

Puèi, abordarem las vocalas nasals⁷ francesas en confrontacion amb las fonias equivalentas en occitan que son pas de vocalas nasals, [ã/a n], [ɛn], [ɔ/ɔn], [œ/,y n], [u n], [ɛ/in], e la semi-vocala [w ë]. Aprèp, abordarem las consonantas [z], [s], [k], [f], [n], [g], [j], [ʒ/dʒ], [ʃ/tʃ], [r/r']. Per manca de temps, los fonèmas correspondents a de consonantas orals fòrça similàries dins las doas lengas foguèron pas abordats : [d], [l], [m], [n], [p], [t].

Sus l'annada, trabalharem sus 37 fonèmas.

⁶ Vocalas prononciadas amb lo cèl de la boca levat

⁷ Vocalas prononciadas amb lo cèl de la boca abaissat

III.3 - Lo ritual del debanament

Cada sesilha se debana segon lo meteis biais. Aquesta regularitat ajuda los escolans a se marcar, a s'estructurar, a se rassegurar. Per Raphaël P amb de signes autistics, tota novetat es sorga d'angoissa. Aquí, la ritualizacion li permet de se sentir en seguretat afectiva e de se projectar dins l'ora.

Lo debanament es lo seguent :

Installacion dins la classa

1 – Presentacion del fonèma 5mn

2 – Reproduccion del fonèma 5mn

3 – Fasa collectiva de recèrca 15mn

4 – Mesa en relacion de las doas lengas 5mn

5 - Lectura collectiva dels mots trapats 10mn

6 - Escritura dels mots trapats sul quasèrn 10mn

Recapte e sortida de la classa

III.4 - La collècta de donadas

A la debuta, partissi amb l'idèa de combinar nòtas personalas, fòtos e vidèos. Mas, constati qu'un eveniment que pòt semblar simple pòt lèu èsser sorga de perturbacion. Se sortissi mon telefonet per fotografiar o registrar, emai se i a agut d'explicas de la tòca abans, Raphaël P e Gabriel van començar de far los piòts e de far rire la màger part del grop. Serà pas aisit de tornar trapar lo calm e se recentrar sul travalh de far. Amb aquelas condicions, la collècta de donadas en tèrme d'imatges serà limitada.

IV - ESTUDI D'UN FONÈMA COMUN

IV.1 - Introduccio del fonèma

A la debuta de la sesilha, segon la progression establida, lo fonèma codat en alfabet fonetic internacional es escrich al tablèu.

Puèi, mòstri sonque la partida nauta del fuèlh que correspond a la partida fonica e demandi "*Uèi, anam trabalhar sus quin son?*".

Los escolans se servisson del codatge fonetic e/o del dessenh generic per devinar. Dins la majora part dels cases, lo codatge fonetic es una ajuda perque correspond a la grafia del son ; es lo cas per l'exemple illustrat çai-dejós amb lo son [a]. Mas, quand es pas lo cas, coma per lo [y], lo [ʒ], lo [j], los avertissi en disent "*Atencion, lo signe es especial, se lo coneissètz pas, vos va pas ajudar a trapar lo son*". Lo dessenh es un indici primordial perque conten lo son dins sa primièra sillaba (una abelha dins l'exemple çai-jonch). Los escolans trapan sovent aisidament qual serà lo son estudiat.

Confirmi "*Uèi, anam plan trabalhar sus lo son a*".

IV.2 - Analisi de l'introduccio del fonèma

Aquesta dintrada dins l'activitat es puslèu motivanta pels escolans perque son sollicitats sul pic. Levat Juan, mòstran totes de curiositat.

Los escolans se familiarizan amb la representacion de l'alfabet fonetic internacional per la mestrejar mai tard.

La representacion amb los dessenhs mena un costat ludic, que agrada als enfants.

Coma los escolans capitán de trapar lo son a estudiar, abòrdan la fasa seguenta en fisança.

IV.3 - Reproduccio del fonèma

Atiri l'atencion sul dessenh del gèst. "Aqueste son correspond a un gèst unic".

Reprodusi lo gèst. E balhi d'explicas trapadas dins un fichièr ligat al metòde Borel-Maisonny que permetràn de se lo remembrar.

"Vesètz lo gèst del son a sembla la siloèta de la letra A".

Lo gèst es lo mai sovent en relacion amb la forma de la letra associada al fonèma ([a], [o], [i], [b], [d],...) o sa prononciacion ([e], [ɛ], [n], [r],...). Mas de còp, pòt èsser ligat a un mot que contén lo fonèma coma per lo fonèma [ʒ].

Ensajam en grop de sincronizar la prononciacion del fonèma e lo mime del gèst.

Pausi de questions adaptadas al son per ensajar de caracterizar sa realization.

Aquò es dins la mira de desenvolopar la consciéncia fonica. Quand parlam, lo fasèm d'un biais inconscient, prestam jamai atencion al biais de prononciar.

"Dins quina partida de la boca, se forma lo son a, davant o darrièr? Cossí son las pòtas e la boca?".

En general, los escolans trapan ont se forma lo son mas es pas totjorn evident de poder descriure la posicion dels organs.

Aquí, trapan que lo [a] se forma sul davant de la boca, que dubrissèm las pòtas. Completi la descripcion, se cal.

"Lo son a se forma plan sul davant de la boca. Dubrissèm la boca en avançant las pòtas".

Puèi, cadun son torn fa sa realization personala.

D'unes fonèmas coma lo [a] pausan pas cap de problema. Mas d'autres, son mai dificils de reproduuir e es l'escasença de ponchar explicitament las dificultats e de metre en plaça las rectificacions appropriadas.

Aqueste trabalh sus la consciéncia fonica aisí l'accès a la noción abstraita qu'es lo fonèma.

IV.4 - Analisi de la reproducció del fonèma

IV.4.a - Motivacion

La reproducció orala del fonèma associada a la reproducció de son gèst es un moment ont los escolans se meton en accion. Lo grop i aderís d'un biais espontanèu, coma per un jòc. Cadun se sent en seguretat afectiva e gausa ensajar. S'aplican per capitlar lor realization.

IV.4.b - Trabalh sus la consciéncia fonica

M'interessar a la consciéncia fonica, es per ieu tanben un aprendissatge. Me documenti sul biais de pausicionar los organs porque pòdi pas l'explicar intuitivament. Aquela recèrca me fa comprene qu'es pas totjorn evident de realizar un son. Per ieu, realizar las vocalas nasals del francés estandard es complicat, me cal vertadièrament me concentrar. Mesuri coma pòt èsser dificil de cambiar son biais de prononciar quand soi acostumada dempuèi d'annadas sens nasalizar, coma se fa en francés miègjornal. En consequéncia, aquel trabalh me fa mesurar la dificultat que pòdon encontrar los enfants. Pensi en particular a Axel qu'aguèt fòrça otitis seròsas e que dempuèi sa pichòta enfància ausiguèt e registrèt los sons d'un autre biais que qualqu'un qu'ausís corrèctament.

D'unes sons son aisits a caracterizar pels escolans : 'lo buf del [f] es long', 'lo [r] rascla la garganta', 'dubrissèm la boca en formant un redond amb las pòtas per lo [ɔ̃]'.

Tot aquel trabalh sus las sensacions corporalas permetrà de conscientizar los diferents paramètres qu'intervenon dins nòstra prononciacion. Parlam de diferents organs, la boca, la lenga, las dents, lo nas, la garganta. Evocam tanben a longor del son, la longor del buf.

Podèm notar que Gabriel e Axel auràn de dificultat per realizar lo fonèma [ɛ]. De còp, pronóncian [e], rectifican en disent [ɛ], puèi tòrnar dire [e]. E aqueste dificultat es presenta tanben dins l'aprendissatge de l'occitan pels adults.

Nos podèm interrogar s'es ligat simplament a un problema de percepcion ont s'ausís pas la diferéncia o s'es ligada a l'especificitat del sud. En efièch, dins lo francés miègjornal, fòrça mots amb la grafia 'ai' se pronóncian [e], exemples "lait", "était", alara que seràn prononciats [ɛ] al nòrd.

IV.4.c - Consciéncia fonica e interferéncia

Es interessant de notar la dificultat de dos enfants sus cinc a destriar lo [e] del [ɛ] perque aquela dificultat se retròba sovent dins l'aprendissatge de l'occitan al nivèl de la prononciacion dels mots. En efièch, l'interferéncia del francés sus l'occitan va generar aquel tipe d'error. Los mots qu'en francés començan per 'es' se pronóncian [ɛs], exemple espace [ɛspas], alara que en occitan los mots començant per 'es' se pronóncian [es], exemple espaci [espasi].

Aqueste tipe d'error es fòrça recurrent tant en çò dels enfants en aprendissatge qu'en çò dels adults que practican la lenga. Axel e Gabriel son dins aquesta cas. Mas, de mond que sabon plan destriar lo [e] del [ɛ] s'enganan tanben.

Nos podèm pausar la question sus la pertinéncia de prepausar dins las diferentas formacions de lengas un trabalh especific al nivèl de la diferenciacion entre lo [ɛs] e lo [es]. Personalament, un entrainament sus aquesta diferenciacion me sembla pertinent. Dins un primièr temps ajudariá a prene consciéncia de l'error e dins un segond temps a se destacar del francés per automatizar la bona prononciacion.

IV.4.d - Interès de la memòria quinesica

Lo gèst aquí serà una ajuda per se corregir. Es lo meteis gèst per las doas prononciacions, levat l'orientacion de la man. La man es orientada fins en naut per lo [ɛ] qu'es dubèrt e orientada fins al bas per lo [e] tampat.

Podèm pensar que metre l'accent sus la prononciacion ajudarà los escolans a diferenciar mai aisidament los sons.

Dins aqueste exemple de diferenciacion, l'interès de la memòria quinesica jòga tot son ròtle. Fàcia a una dificultat, la complementaritat amb l'utilizacion d'un autre tipe de memòria permet a l'enfant de s'apiejar sus una autra representacion per poder subremontar sa dificultat. Benlèu que venon de capitar mas qu'es pas completament aquesit, e que caldriá far d'afortiment. Mas aquela resulta es encoratjanta.

IV.4.e - Qualques exemples de realizations quinesicas

Per lo [a], la man forma la siloèta de la letra A majuscula.

Per lo [i], lo det forma la letra I majuscula.

Per lo [o], la forma de la letra o es formada amb lo det.

Per lo [r], l'indèx es ponchat sus la garganta ont se forma lo son.

IV.4.f - Limitas de l'utilizacion del gèst dins l'aprendissatge

Totes aqueles gèstes van espalhar los escolans dins la memorizacion dels fonèmas. Mas amb sonque una ora per setmana, l'ajuda serà limitada. Seria interessant d'ancorar aquesta gestuala dins las autres situacions d'aprendissatge de la classa quand i a una dificultat.

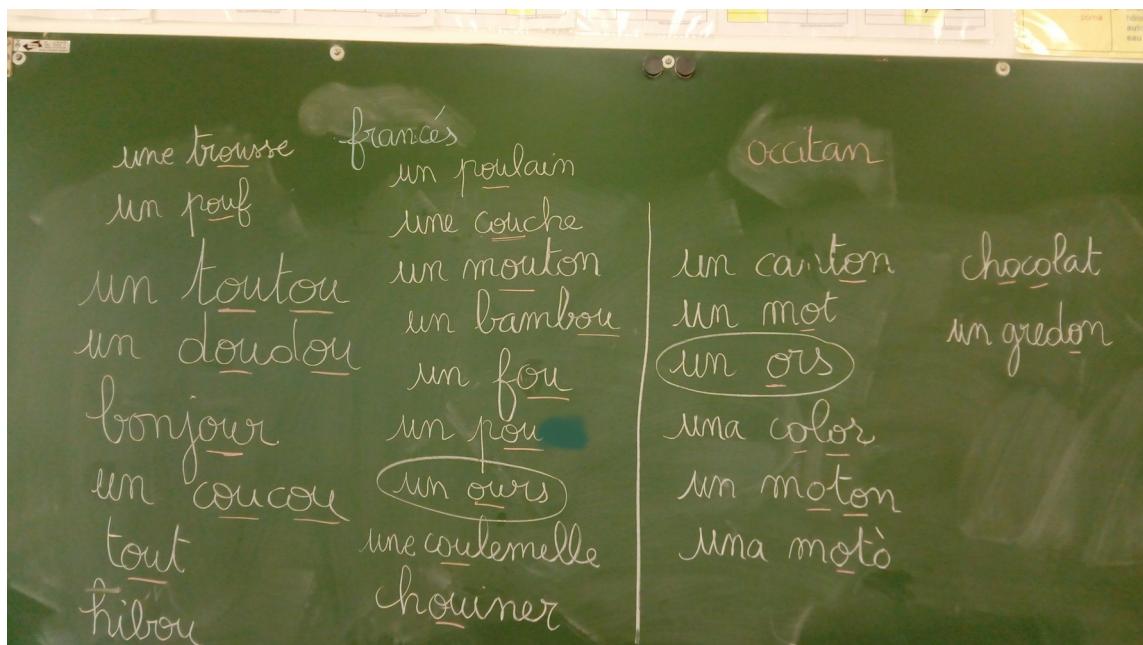
IV.5 - Fasa collectiva de recerca

Una fasa collectiva de recerca de mots contenent lo fonèma concernit comença.

Dins la colomna d'esquerra seràn escrits los mots franceses, dins la colomna dreita los mots occitans.

Los enfants qu'an trapat un mot lèvan lo det per lo propausar. Cada mot es validat o pas pel grop. "*Validam?*". Tre qu'es validat pel grop, l'enfant es convidat a letrejar lo mot trapat e l'inscrivi en meteis temps al tablèu.

En cas d'error, l'enfant pòt propausar una autra grafia o lo grop pren lo relai. En darrièr recors, escrivi la grafia corrècta. La grafia del fonèma es enrodada o soslinhada en color.

IV.6 - Analisi de la fasa collectiva de recèrca

IV.6.a - Ritualizacion de melhorar

Ai ja ponchat l'importància de la ritualizacion dins lo debanament de la sesilha. Per conservar las marcas, lo costat esquèr es dedicat als mots franceses e lo costat dreit als mots occitans. Mas, ai pas capitat d'organizar una armonisacion al nivèl del marcatge. La transcripcion fonetica del fonèma apareis pas totjorn. De còps, una color diferente marca la diferenciacion entre mots occitans e mots franceses, e de còps pas. Las colors utilizadas son pas totjorn las meteissas. De còps, enròdi las grafias del fonèma, de còps es joslinhat, de còps son pas marcadas.

Una amelioracion poiriá èsser menada al nivèl de l'armonisacion del visual al nivèl del tablèu.

IV.6.b - Distribucion de la paraula

Los enfants lèvan lo det per propausar un mot e distribuïssi la paraula. Fau passar en prioritat los qu'an lo mai de mal a trapar. Cada còp que Gabriel lèva son det passarà en prioritat perque es lo mai en dificultat. Sovent, proposa un mot que los autres an ja en cap e se passa pas en primièr, se descoratjarà de pas èsser valorizat.

IV.6.c - Analisi de la participacion

Los escolans son implicats per trapar los mots, prenon l'exercici coma un jòc. Quand un enfant trapa, los autres son estimulats e an enveja de trapar tanben. Raphaël P es tot excitat cada còp que trapa e a fòrça de mal a gerir la frustracion se obten pas la paraula rapidament. Amb Gabriel, bolegan dins totes los sens quand vòlon parlar.

I a una diferéncia bèla dins lo nombre de mots trapats per enfant. Raphaël P e Raphaël E an fòrça de vocabulari, a l'ostal an un rapòrt permanent amb los libres. Son eles los motors de l'exercici. Maxime es egalament fòrça actiu pels mots en francés. El tanben a un rapòrt permanent amb los libres a l'ostal.

Los mots trapats per Gabriel o Axel son mens nombroses. Son de mots qu'an sovent pas mai que doas sillabas e de sonoritats puslèu simplas, per exemple pas de diftong en occitan, pas de sonoritats coma [j]. Podèm remarcar que los libres presentats a la classa per Axel e Gabriel son puslèu basics, sens trop de complexitat.

Dins aqueste exemple, lo mot mai long 'coulemelle' es trapat per Raphaël E e lo mot amb diftong 'chouiner' es trapat per Raphaël P.

IV.6.d - Enriquiment del vocabulari

Cada enfant utilitzar son repertòri verbal per propausar de mots. Aquesta recerca collectiva permet a cadun d'ausir de mots novèls, e donc d'enriquir son vocabulari.

IV.6.e - La plaça de cada lenga

A cada recerca, i a totjorn mai de facilitat a trapar de mots en francés qu'es la lenga mairala de cadun. Dins aqueste exemple, avèm 17 mots en francés per 8 en occitan. Cada còp, quand vesi que la tièra costat francés es plan emplenada, demandi als enfants de sonque propausar de mots en occitan.

Pas cap d'escolan del grop foguèt escolarizat tre la pichòta seccion a Calandreta. Donc, una primièra explica poiriá èsser que degun aja pas beneficiat d'una immersion optimala.

Mas, amb una observacion mai fina, podèm constatar que Raphaël E e Raphaël P propausan espontanèament de mots en occitan e Axel d'un biais mens sistematic. Per lo darrièr arribat, Gabriel, la tasca es mai dificila, mas arriba de temps en temps a validar de mots d'occitan. Fa mantuna annada qu'escàmbii amb las familhas e podèm far lo ligam amb la plaça facha a l'occitan per las familhas e la motivacion dels enfants. Las familhas de Raphaël E, Raphaël P e Axel son plan convencudas de l'interès del bilingüisme. Quitament se parlan pas l'occitan a l'ostal, son motivats pel projècte Calandreta. Alara que, la familia de Maxime aderís a d'autres aspèctes del projècte Calandreta, coma las tecnicas Freinet e la pedagogia institucionala mas veson pas l'interès de l'occitan dins lo bilingüisme. Del còp, Maxime que

seria en mesura d'èsser mai actiu dins la recerca a de besonh d'estimulacion de la regenta per propausar de mots en occitan.

Quitament a Calandreta que milita per la reconeissença de las lengas regionalas, lo fenomèn de diglossia, existís emai foguèsse minoritari. Lo ròtle del regent serà de desenvolopar de contunh l'interès del bilingüisme, de mostrar coma l'occitan e lo francés se pòdon entrajudar dins lor comprehesion e lor ortografia.

IV.7 - Mesa en relacion de las doas lengas

IV.7.a - Relacion entre los sons de las doas lengas

La confrontacion, que met fàcia a fàcia las doas lengas per las poder comparar en las opausant es materializada per una tièra de mots dins cada colomna. La fasa de recerca collectiva amb las doas colomnas va permetre de visualizar explicitament a travèrs los mots trapats pels enfants la realitat de l'existéncia comuna del fonèma dins las doas lengas. Dins la practica immersiva, aquesta coneissença se fa d'un biais implicite.

IV.7.b - Relacion entre las grafias de las doas lengas

Las tièras de mots de cada lenga van permetre de comparar las grafias. Los enfants deduiràn aisidament çò qu'es parièr e çò qu'es different.

Las palancas foneticas menan un biais sistematic de comparason amb la mira de melhorar las règlas ortograficas que permeton de passar d'una lenga a l'autra.

D'unas règles ortograficas seràn institucionalizadas a l'oral. Puèi, la ficha de correspondéncia fonia-grafia serà comentada e vendrà completar l'afichatge mural.

Las fichas muralas serviràn de memòria e de resorga en permetent de far d'anar-tornar amb de fonèmas ja vistes (cf. Annèxa 9).

IV.8 - Analisi de la mesa en relacion

IV.8.a - La transparéncia de l'occitan

Remarcarem per cada fonèma que l'occitan es una lenga mai transparenta que lo francés. En efièch, lo nombre de grafias occitanas associadas a un fonèma es totjorn inferior o egal al nombre de grafias francesas (levat per lo [l] e lo [b]). L'occitan es donc, per sa transparéncia, una lenga mai aisida a escriure e legir que lo francés. Amb aqueste constat, se pòt aisidament explicar als enfants la causida a Calandreta de començar a legir e escriure en occitan.

IV.8.b - Semblanças e diferéncias

Unes fonèmas an una relacion bijectiva amb lor grafia ; lo fonèma a una sola grafia e la grafia correspond a un sol fonèma. Es la configuracion simpla. Es lo cas per exemple del fonèma [u] : en occitan correspond una sola grafia 'o', en francés correspond la sola grafia 'ou'.

Aquí, mas serà lo cas per d'autres fonèmas, los escolans van trapar lo meteis mot dins las doas lengas 'ours' e 'ors'. Del còp, la relacion serà encara mai evidenta. Los enfants van aisidament conclure que lo fonèma s'escriu amb la grafia 'ou' en francés e 'o' en occitan. Dins l'exemple del fonèma [g], les enfants traparan 'goûter' e 'gostar', 'gomme' e 'goma', 'aigu' e 'agut' (Annèxa 5). Van dedusir que las grafias 'go' per l'occitan e 'gou' per lo francés se pronóncian parièr.

Mas van tanben remarcar amb lo mot 'motò', que tre qu'avèm un accent grèu sus la letra, lo son se modifica en [ɔ]. Donc, la tièra va permetre de notar una recurréncia ortografica que religa occitan e francés mas tanben de puntar las grafias que s'aparentan mas que correspondon pas al fonèma.

Per tornar rapelar, justament la diferéncia de prononciacion entre la grafia 'o' francés e occitan, utilizarai la ficha ja penjada a la paret a prepaus dels fonèmas [o] e [ɔ].

Dins la màger part, avèm mai de grafias del costat francés qu'occitan. Pel fonèma [i], los enfants traparàn 9 mots amb la grafia 'i' e un sol mot amb la grafia 'y' qu'es mens frequenta. Per poder tirar una règla, los ajudarai en

mostrant un estilò e en demandant de letrejar lo nom de l'objècte. Puèi, los enfants traparàn que la grafia 'i' es comuna a l'occitan e al francés mas qu'existís tanben la grafia 'y' sonque en francés.

IV.8.c - Institucionalizacion

Per validar las règles de relacion fonia-grafia, utilizarem la ficha e compararem. En general, las tièras seràn sufisament ricas per trapar las diferentes règles.

IV.8.d - L'apòrt de l'ortografia occitana

La confrontacion de las doas lengas es fòrça interessanta perque va mai luènh que la comparason dels fonèmas. Dins l'exemple del fonèma [i], los enfants an trapat lo meteis mot dins las doas lengas 'ami' e 'amic'. Farai remarcar qu'en occitan totas las letras se pronóncian, donc disèm [amik]. '*Quand sabèm escriure lo mot en occitan pòt ajudar a escriure de mots de francés que coneissèm pas encara. Se avèm jamai escrich lo mot 'amicale' en francés e se servissons de l'occitan, traparem que lo son [k] s'escriurà amb la letra 'c' e pas 'qu' o 'k'.*'

Per institucionalizar, la ficha entière del son serà presentada e permetrà de validar las correspondéncias enonciadas. De còps, i aurà de besonh de precisions quand de grafias son pas aparegudas sus las tièras. Serà lo cas per la clarification amb l'accent circonflèx de la letra 'i' en francés. '*Es un accent que existís pas en occitan*'. L'occitan nos ajudarà a explicar l'accent circonflèx que correspond sovent a una letra 's' de l'ancian francés qu'a desaparegut amb los dos mots 'île' e 'iscla'.

IV.9 - Lectura collectiva dels mots trapats e analisi

A torn de ròtle, sus la basa del volontariat, un escolan legís un mot qu'a causit e pas ja legit. Siá es validat pel grop, siá una autra resposta es menada pel grop.

IV.9.a - Facilitacion

Aqueste exercici de lectura s'aplica a de mots ja trabalhats. Aquò facilita la tasca e permet la capitada dels mainatges en dificultat. Permetrà de verificar lo deschifratge del mot amb la bona prononciacion del fonèma estudiat.

IV.9.b - Eterogeneitat del grop

A la debuta, Raphaël P legís lo mai de mots. A puslèu ja una bona lectura. Es sonque a automatizar la lectura d'unes fonèmas occitans. Es seguit per Maxime que a ja una bona lectura en francés mas que buta encara sus d'unes fonèmas occitans. Axel e Raphaël E an una participacion timida. Gabriel i arriba pas, sos ensages rares son pas abotits.

Gabriel serà prioritari dins la presa de paraula .

Demandi a cada enfant, de memorizar lo nombre de mots qu'a saput legir, los qu'a legit davant la classa e los qu'a capitat de legir dins son cap. Es un biais d'auto-avaloracion per poder mesurar las avançadas. E d'unes enfants se prenon al jòc.

IV.9.c - Passar d'una lenga a l'autra

Coma i pas d'òrdre establít, la lectura se fa al l'azard de las causidas. Cambiam de lenga en cors de lectura, siá del francés a l'occitan, siá de l'occitan al francés. Amb las diferéncias de prononciacion dels fonèmas d'una lenga a l'autra, aqueste exercici desenvolopa aquela gimnastica intellectuala que permet de capitar una vertadièra adaptacion lingüistica.

IV.10 - Escritura dels mots trapats sul quasèrn

Cada escolan, segon sas aptituds escripturalas, torna copiar la totalitat o una partida dels mots trapats escrits al tablèu.

L'associacion del gèst escriptural serà lo mejan per fixar las grafias del sons dins las doas lengas. La consigna es d'enrodar lo fonèma estudiat.

IV.11 - Analisi de l'escritura dels mots

Los mots son normalament ausits mai d'un còp e ja al mens vistes escrits. Aquesta configuracion facilita lo trabalh de còpia. Mas, aquesta partida es la mai dificila pels enfants. Demanda concentracion e esfòrç. Maxime es diagnosticat dispraxic. Levat Axel, degun a una escritura calibrada.

A la debuta, Axel serà sol a efectuar amb aplicacion la còpia. Raphaël E, Raphaël P e Gabriel van reganhar, faràn res o pas grand causa. Gabriel a de mal per formar las letras e Raphaël E es fòrça lent per escriure.

Mas coma, per la lectura de mots, pauc après Nadal, los escolans seràn de mai en mai pausats e concentrats. Començaràn per escriure una partida. Seràn pagats generosament e encoratjats dins lor esfòrç. A la fin de l'annada, totes seràn capables d'acabar la còpia (cf. Annèxa 7).

IV.12 - Adaptacion de la sesilha

Coma abans Nadal, la fasa d'escritura de mots sul quasèrn es fòrça dificila, a la plaça fasèm un exercici jos forma de jòc en fin de sesilha. Cal escriure corrèctament dins las doas lengas lo mai de mots possible amb un fonèma balhat. Los enfants son per còla de dos. Se meton d'acòrdi per ortografiar lo mot. La tendéncia es que trapan fòrça mots en francés. Per aquò, un mot trapat en occitan compta doble.

Cada còp que la grafia d'un fonèma ja vist es pas bona, demandi a la còla de s'ajudar del fichièr mural de las palancas foneticas per trapar una autra grafia. Axel, Maxime, Raphaël E e Raphaël P arriban a utilizar las correspondéncias fonia-grafia del fonèma e ensajan d'autras ortografias. Mas Gabriel trapa sovent sonque un mot e fa pas de ligam amb lo fichièr mural.

Dins las darrières sesilhas, en fin d'an, quand nos demòra de temps, apondèm un pichon exercici de reinvestissament. Cada escolan tòrna mimar lo fonèma en disent los mots trapats qu'avèm trapats e qu'a retengut (cf. Annèxa 10).

V - ESTUDI DE FONÈMAS VESINS

V.1 - L'integracion de novèls gèstes

Un fonèma pòt èsser especific a una lenga mas existís dins l'autra lenga un fonèma qu'es pròche. Los soni los fonèmas vesins. Avèm de fonèmas vesins per tradusir las vocalas nasals del francés, [ã/a n], [ɛ/i n], [ɔ/ɔ n], [œ/y n], e tanben lo [ʒ/dʒ], [ʃ/tʃ].

Coma aquestes fonèmas vesins occitans existisson pas en francés, se pausèt la dificultat de trapar de gèstes novèls. Lo gèst de las ròdas de la locomotiva per lo [tʃ] me semblèt pertinent. Vist mas capacitats limitadas en dessenh, lo gèst apareis pas sus la ficha. Mas trapèri pas de gèst significatiu pels autres sons novèls.

V.2 - La plaça del francés miègjornal

Lo francés miègjornal deu sas especificitatats a l'occitan. En occitan, per exemple, las vocalas nasals existisson pas. Del còp, lo mot 'insecte' serà pas prononciat segon l'ortoëpia del francés estandard [ɛsɛkt] mas amb una partida de las caracteristicas occitanas [iŋsɛk tɛ]. Coma en occitan totas las letras se prononcian, la 'e' final s'ausís en francés miègjornal.

Dins totes los libres o los corses qu'utilizan la fonetica, trapam unicament la transcripcion ortoëpica del francés estandard. L'educacion nacionala concedís pas cap de plaça a las lengas regionalas.

Per ieu, qu'utilizi lo francés miègjornal, s'es pausat la question se saupre cossí integrar nòstre parlar regional que se situa entre francés e occitan. Coma aquesta question arribèt en cors d'utilizacion e pas a la debuta, decidiguèri de l'integrar a l'oral. Donc, apareis pas sus las fichas.

'Dins lo parlar del sud, disèm pas [ɛsɛkt] mas disèm [iŋsɛk tɛ], prònونciam totas las letras'.

Segurament, que dins una version futura, caldrà soscar al biais de far figurar lo francés miègjornal sus las fichas.

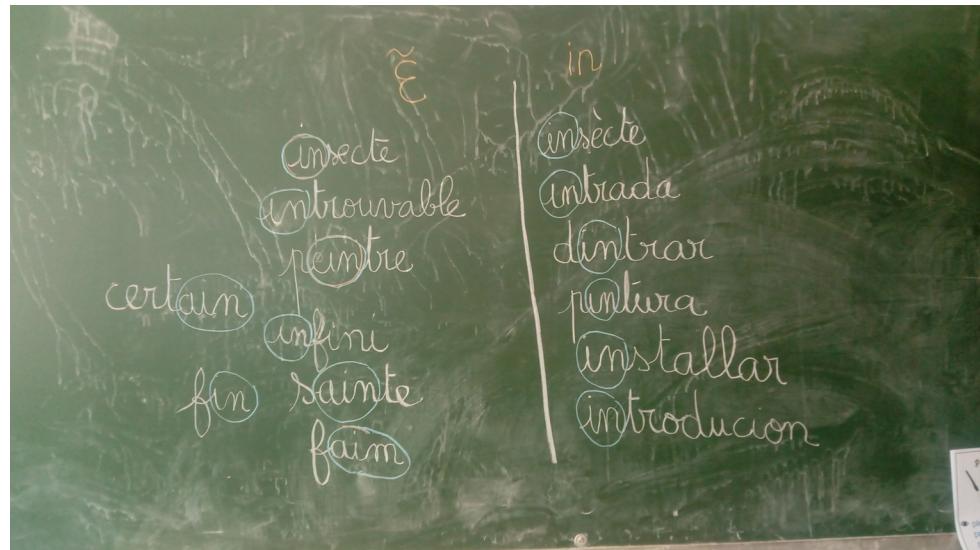
Çaquelà, çò qu'arribèri de marcar clarament es la diferéncia que fasèm entre la prononciacion de las grafias 'in' e 'un'. Dins lo metòde Borel-Maisony, la grafia 'un' es associada al fonèma [ɛ]. Mas, per marcar lo francés miègjornal farguèri la ficha dels fonèmas vesins [œ/y n].

V.3 - Analisi de la reproduccio del fonèma

Axel es en dificultat per produire naturalament lo fonèma [ʃ], sa produccion s'aparenta puslèu al [s]. Çaquelà, lo gèst ligat que consistís a apiejar amb lo poce e lo major de cada costat de la comissura de las pòtas li permet de capitar. Quand intervendrai dins sa classa en tan que regenta susnumerària, de situacions se presentaràn ont Axel se tornarà trapar en dificultat. L'utilizacion del gèst del metòde li permetrà a cada còp de subrepasar la dificultat.

V.4 - Analisi de la mesa en relacion de las lengas

Los sons vesins an la caracteristica de correspondre a una grafia comuna amai se existisson d'autras grafias en francés. Dins l'exemple del [ɛ/in], a partir de las tières trapadas, los enfants van dedusir que la grafia 'in' es unica pel l'occitan alara que en francés, la grafia 'in' es plurala. En mendre mesura an trapat las grafias 'ein', 'ain', 'aim'. Demandarai 'Cossí s'escriu *lo mot impossible?*' per poder completar amb la grafia 'im'.

VI - ESTUDI D'UN FONÈMA PARTICULAR

L'estudi dels fonèmas particulars concernisson los fonèmas [o], [ə],[œ], [w a], [w ē], pel francés, [e n], [u n], per l'occitan.

Aquí, i aurà pas de confrontacion dirècta, una sola lenga es presenta.

VI.1 - Diferenciacion del fonèma [en]

Çaquelà, l'estudi del fonèma [en], serà propici per plan marcar la diferéncia entre la prononciacion del grafèma 'en' en occitan e francés. Amb l'ajuda de l'affichage mural, tornarem trapar que lo grafèma 'en' se ditz [ən] en francés miègjornal e [ã] en francés normalizat.

VI.2 - L'apòrt de l'ortografia francesa

Los escolans vegèron lo son [b] qu'es comun a las doas lengas e remarquèron que dins aquel cas en occitan correspondon doas grafias 'b' o 'v'. Trapèron los mots 'veitura', 'vaca'(cf. Annèxa 6).

L'estudi del fonèma [v] particular al francés ajuda a la bona grafia occitana. En efièch, los mots 'voiture', 'vache' en francés an la letra 'v' e aquesta grafia se retròba en occitan.

VII - EVALUACION

VII.1 - Evolucion del comportament del grop

I aurà una evolucion notòria dins lo comportament del grop : un abans e aprèp Nadal. Abans Nadal, la regenta atitrada es en comjat maternitat e lo grop es majoritariament fòrça bolegaire. Cal usar fòrça d'energia per començar una sesilha.

Juan, Raphaël P, Gabriel dintran dins la sala en cridant. Raphaël P s'amusa a s'amagar darrièr lo ridèl, Juan se ròtla per sòl. Maxime e Raphaël E, s'amusan de l'espectacle.

Pendent lo travalh, la paraula es sovent presa sens la demandar en levant lo det. Juan e Raphaël P dison fòrça bestiesas que fan rire los copins.

La moneda serà utilizada coma mejan de regulacion e d'encoratjament (Annexe 8). Tot esfòrç serà aital recompensat. Tot novèl esfòrç serà pagat doble per plan marcar l'avancament de cadun. La moneda permetrà lo pagament de las multas per non respècte de las règlas.

Aquesta primièr període serà dificil a gerir, la pausa regulara dels limits prendrà fòrça temps e energia. Çaquelà, pauc a pauc, lo grop ganharà en atencion e un climat de travalh participatiu s'installarà.

Aprèp Nadal e lo retorn de la regenta titulara, lo grop serà mai apasimat e quadrat. Levat Juan, que mostra pauc d'interès e vòl totjorn atirar l'atencion del grop, los autres van de mai en mai aderir al procediment e acceptar las tascas d'escritura que d'unes refusavan fins aquí.

Los parents de Maxime van s'interpausar a sa participacion a l'experimentacion e aprèp Nadal, Maxime daissarà lo grop.

L'aspècte ritualizat a segurament ajudat la majoritat dels escolans a prene lors marcas e a se sentir en securitat afectiva.

Malgrat aquò, Juan es lo sol que dintrarà pas cap dins l'aprendissatge. Contunharà d'atirar l'atencion en s'acantonant a son ròtle de palhassa trebolaira. Serà regularament sortit de la classa amb un travalh de far dins autra classa acompanhat de l'assistent de vida escolara collectiva. Aqueste

comportament serà general als autres moments de classa en defòra de l'experimentacion.

VII.2 - Lo metòde gestual

VII.2.a - Apropriacion del metòde :

Gérard Saez poncha la diversitat d'apropriacion del metòde Borel-Maissony pels regents⁸.

En efièch, coma la màger part dels regents, soi venguda a utilizar lo metòde aprèp de recèrcas sus internet. Lo metòde a retengut mon atencion perque es sovent utilizat dins lo contèxt de l'ensenhament especializat. Mas, sens cap de formacion en fonologia, lo biais de parlar dels processús fonologics es pas totjorn evident e benlèu pas totjorn rigorós en rapòrt a la teoria.

Mas, aquesta experimentacion me faguèt justament prene consciéncia que aquesta formacion de basa de fonologia manca dins lo cursus de formacion del regent de primari.

VII.2.b - Los limits :

Gérard Saez, poncha en mai que lo metòde pren de temps, es pesuc amb un gèst per fonèma e que se pòt questionar la pertinéncia d'unes gèstes.

Vertat que lo fichièr propausa 31 gèstes diferents e que foguèri confrontada al lagui de pertinéncia. Inventèri lo del [ɔ] amb ma man que pren la forma de la representacion fonetica, lo del [tʃ] amb l'imitacion de la ròda de locomotiva que torna. Mas, trapèri pas de gèst significatiu per mantun fonèma novèl.

Aqueste costat pesuc se pòt contrabalançar amb la mira que la fasa gestuala es una fasa de debuta o intermediària que desapareisserà tre que lo fonèma serà plan integrat mas que demorarà una ajuda per l'escolan tan que lo fonèma serà pas mestrejat.

⁸ [Le paradigme de la corporéité et l'actualisation des signifiants dans l'enseignement et dans la formation des enseignants](https://tel.archives-ouvertes.fr/tel-01126984/file/2014MON30050.pdf), thèse 2014 <https://tel.archives-ouvertes.fr/tel-01126984/file/2014MON30050.pdf>.

Prene lo temps de trabalhar la percepcion dels sons, lor restitucion en meteis temps dins las doas lengas me sembla productiu dins una escòla bilingüa.

Del còp, aplicat a doas lengas, l'argument de Gérard Saez sul temps important pres per lo metòde es a nuançar.

VII.2.c - Los avantatges :

Observèri que lo metòde gestual pòrta un costat dinamic e motivant dins l'aprendissatge. Los enfants se meton aisidament en accion amb lor còrs per reproduir lo mime.

Lo desenvolopament de la consciéncia fonica, me semblèt benefici dins la capacitat de destriar los fonèmas, emai se quelques dificultats son demoradas, coma la diferéncia entre lo [e] e lo [ɛ].

Se nos referissèm a Marion Tellier, lo fach de codar una informacion a travèrs differentas modalitats permet de daissar una traça mai rica dins la memòria.

Lo fait d'utilizar un autre canal qu'es aicí la memòria quinesica facilita segurament l'accès a la nocion abstraita del fonèma.

VII.3 - L'aprendissatge dels fonèmas dins la lectura

Las darrières recèrcas scientificas amb las avançadas de la psicologia cognitiva insistisson sus l'ensenhament explicite de la correspondéncia grafèma-fonèma per obténer una optimizacion d'aqueste circuit. La conéissença de las correspondéncias grafèma-fonèma entraïna lo desenvolopament al nivèl del cervèl de l'airal de la forma visuala. Al despart, l'enfant deschifra : amb esfòrç, analisa lo mot, en convertís una a una las letras en sons, puèi 'escota' e comprehèn lo mot. Al fial de las annadas, la lectura devén automatica, emprunta una via non-conscientia, totes las letras son reconegudas simultaneament. Aquò permet d'accendir rapidament al sens.

Dins l'experimentacion, apareix una evolucion dins las competéncias de lectura dels fonèmas.

Pauc aprèp Nadal, aqueste temps de lectura serà de mai en mai rapid e los mots seràn de mai en mai plan legit del primièr còp. Raphaël E prendrà

plaser a participar e devendrà un motor de l'activitat. Coma Raphaël P, sauprà legir totes los mots sens s'enganar. A mesura, Axel prendrà fisança en el, amb mens d'aisança, arribarà a tot legir. Gabriel arribarà a legir los mots los mai corts, amb las grafias las mas simples, primièr en francés, puèi en occitan.

Levat Juan, cada enfant amb sos problèmes particulars aurà progressat dins sa capacitat a legir, al nivèl de la justesa de la lectura, al nivèl de la velocitat. Emai se Axel e Gabriel son encara de còps a deschifrar, cadun a ganhat en eficacitat. Cadun a ganhat en fisança.

Coma los enfants aprenon tanben a legir de mots dins d'autres moments de lor vida, a l'ostal o a l'escòla, es possible que d'autres elements exteriors vengan apiejar lor capitada.

L'apprentissatge de la lectura pòt pas se limitar a saupre associar los fonèmas als grafèmas per legir los mots. La lectura a per finalitat l'accès al sens d'un tèxte. Segur, d'autras activitats parallèlas coma, per exemple, lo travalh sul tèxte liure, acompanhan los escolan dins l'acquisition d'aquela competéncia.

VII.4 - L'aisina de contrastivitat

La lingüistica contrastiva a per objectiu de facilitar lo passatge d'una lenga a l'autra en efectuant una comparason tèrme a tèrme rigorosa e sistematica. Las palancas foneticas respondon a aquesta exigéncia per poder passar aisidament dins l'oral e l'escrich de l'occitan al francés e del francés a l'occitan. Sens poder avalorar precisament per cadun, lo benefici del travalh de comparason de las doas lengas, pòdi tirar de remarcas positivas generalas.

VII.4.a - La plaça de cada lenga :

Aqueste biais de travalh de comparason, posiciona las doas lengas sus un pè d'egalitat. A la debuta de l'annada, la tièra de mots trapats en occitan èra fòrça corta mas pauc a pauc en cors d'annada es devenguda de mai en mai importanta.

VII.4.b - L'implicacion dels enfants :

L'aisina partís d'un trabalh sus lo repertòri verbal dels enfants e los ren actors de lor aprendissatge. Los enfants mostrèron implicacion e motivacion. Son eles que dedusisson las correspondéncias a partir de lors tièras, cossí per un fonèma, passar d'una lenga a l'autra.

Trobar las diferéncias e semblanças participèt segurament a demesir lo nombre d'ensages per arribar a una lectura corrècta dins una lenga coma dins l'autra.

Passar de longa, d'una lenga a l'autra, aurà segurament automatizat los biaises de prononciar unes grafèmas diferentament d'una lenga a l'autra.

VII.4.c - Las interferencias :

Las errors fan completament part de tot aprendissatge.

Aicí, l'aisina me permetèt de metre explicitament l'accent sus las interferencias. La prononciacion francesa influéncia la prononciacion occitana ; los 's' finals seràn pas marcats, direm [ɛ s] en plaça de [es]...

Dins las activitats de classa, avèm de mal per trapar temps per tornar trabaifar sus las errors de prononciacion que se son fossilizadas. Sovent, prenèm l'opcion de pas copar lo vam de l'escolan que parla. Al mièlhs, l'ensenhaire nòta aquestes errors e en temps volgut, tornarà dire, el, la bona prononciacion. Mas, cal avançar e l'escolan serà pas sollicitat.

Podèm pensar que la conscientisacion d'aqueles tipes d'errors rendrà mai aisida lor correccion e que lo temps pres aquí serà un temps ganhat mai tard.

VII.4.d - Los perlongaments ortografics :

Primièr, amb mon ajuda, los escolans commencèron de véser a partir de las tièras trapadas que l'occitan amb la prononciacion de totas las letras pòt ajudar a trapar l'ortografia en francés d'un mot de la meteissa familia. A l'inverse, conéisser l'ortografia de mots franceses amb lo fonèma [v] ajuda en francés a trapar l'ortografia de mots occitan am b lo fonèma [b]. L'interès de saupre legir

los mots dins una lenga pòt desvolopar de competéncias ortograficas dins l'autra lenga. Las lengas s'entrajudan.

En mai, lo fichièr de las palancas foneticas servirà de referéncia ortografica als enfants quand fasèm de jòcs en fin de sesilha. L'utilizaràn per trapar una grafia possibla d'un fonèma per ortografiar un mot.

VIII - CONCLUSION

Al despart, las palancas foneticas foguèron pensadas per ajudar un pichon grop d'escolans en dificultat a melhorar lors competéncias de lectura dins un contèxt de bilinguisme. Aquesta aisina s'apuèja sus tres aises : la lectura de fonèmas, la memòria quinesica e la contrastivitat.

Coma sèm totes diferents fàcia als aprendissatges, me sembla judiciós de desvolopar los diferents perfils pedagogics(visual, auditiu, quinesic).

Aprèp, un desmarratge laboriós, l'utilizacion del còrs amb la memòria quinesica segon lo metòde Borel-Maison menèt una intrada ludica dins l'activitat. L'utilizacion del repertòri verbal dels enfants menèt motivacion.

La contrastivitat i jòguèt un ròtle primordial dins un contèxt d'escòla bilingüa. L'estudi d'un fonèma comun me semblèt un ganh de temps dins los aprendissatges. La comparason explicita de las doas lengas amb las semblanças e diferéncias deguèron facilitar la practica de caduna.

L'utilizacion de doas lengas en relacion respond a d'enjòcs interlingüistics e a una didactica del plurilingüisme.

La ritualisacion de la sesilha balhèt un encastre rassegurant.

Aital, pauc a pauc, cada enfant del grop de sièis, levat Juan, dintrèt dins lo dispositiu amb motivacion. Cadun capitèt de progressar dins lo nombre de mots legitx corregtament e dins la velocitat de lectura en occitan e en francés e dins l'automatizacion de passar d'una lenga a l'autra. Lor capitadas lor faguèron prene fisança.

Donc, aqueste metòde balhèt una resulta encoratjanta amb la lectura de mots.

Aqueste apròchi es estimulant e enriquís lo vocabulari plural de l'escolan.

Mas a mesura de sa creacion, l'aisina orientada cap a la lectura, se completet amb una utilizacion complementària cap a l'ortografia. Es lo cas amb l'ajuda ortografica entre las doas lengas o l'utilizacion del fichièr de las palancas foneticas coma referéncia per trapar l'ortografia d'un mot.

Aquesta experimentacion foguèt per ieu fòrça rica. Al nivèl pedagogic, arribar a motivar e far avançar un grop amb de comportaments trebolaires, foguèt pas aisit mas fins finala foguèt una recompensa. Al nivèl coneissença, descobriguèri la nocion de consciéncia fonica. Aprecièri l'estudi contrastiu qu'en metent las doas lengas a costat ten a restablir un rapòrt d'egalitat entre las doas. M'agradèt de sensibilizar los enfants a la nocion d'entrajudament ortografica entre las doas lengas.

Las palancas foneticas son un atot per la lectura sillabica del occitan e del francés tot en desvolopant un apròchi ortografic complementari.

BIBLIOGRAFIA

APRENE

[Contrastivitat e bilingüisme](#) Contrastivitat_e_bilinguisme_.pdf
[La noción d'interferencia](#) Las_interferencias.pdf
[La pédagogie Calandreta](#)
<https://aprene.org/wp-content/uploads/2019/02/texte-p%C3%A9dagogie-calandreta-v2019.pdf>

Carta de las Calandretas 2007

http://calandreta.org/wp-content/uploads/2016/04/Carta-Calandreta_fr_2017.pdf

CHARMEUX Evelyne

[Les résultats d'une méthode d'enseignement de la lecture... c'est quoi ?](#), article blog 2017

<https://www.charmeux.fr/blog/index.php?2007/09/27/34-les-resultats-d-une-methode-d-enseignement->

CHORIN Emilie

[La comparaison des langues en contexte immersif : analyse de pratiques enseignantes en école et collège dans les Calandretas, établissements bilingues français-occitan](#) thèse 2017

DEHANE Stanislas

<https://www.college-de-france.fr/site/stanislas-dehaene/course-2015-02-24-09h30.htm>
https://www.canal-u.tv/video/eduscol/conference_de_stanislas_dehaene.36711
<https://www.college-de-france.fr/site/stanislas-dehaene/symposium-2014-11-13-11h00.htm>

FERRÉ Xaví

[Familhas de lengas. L'occitan, piéjadis institucional de l'evelh al multilingüisme.](#)
 Memòri Master2 2012

GAJO Laurent [ensenhar en contèxt bi-multilingue](#)

Collòqui La Trobada de Catalunya Perpinyà 20/11/19

MRUGALA Karine
La Langue Occitane
<http://medieval.mrugala.net>

PETIT Jean
Le don des langues s'acquiert, extrait conférence APRENE 2000).
<http://ecole-calandreta-aurillac.org/wp-content/uploads/2015/02/le-don-des-langues-sacquiert.pdf>

PINE Karen J., KNOTT Tracy et FLETCHER Ben C.
Quand faire des gestes permet de mieux apprendre, article de la revue *Enfance* 2010 n° 3 <https://www.cairn.info/revue-enfance2-2010-3-page-355.htm>

Méthode Borel-Maisonny : <http://www.bien-lire.net/>

SAEZ Gérard
Le paradigme de la corporéité et l'actualisation des signifiants dans l'enseignement et dans la formation des enseignants, thèse 2014.
<https://tel.archives-ouvertes.fr/tel-01126984/file/2014MON30050.pdf>

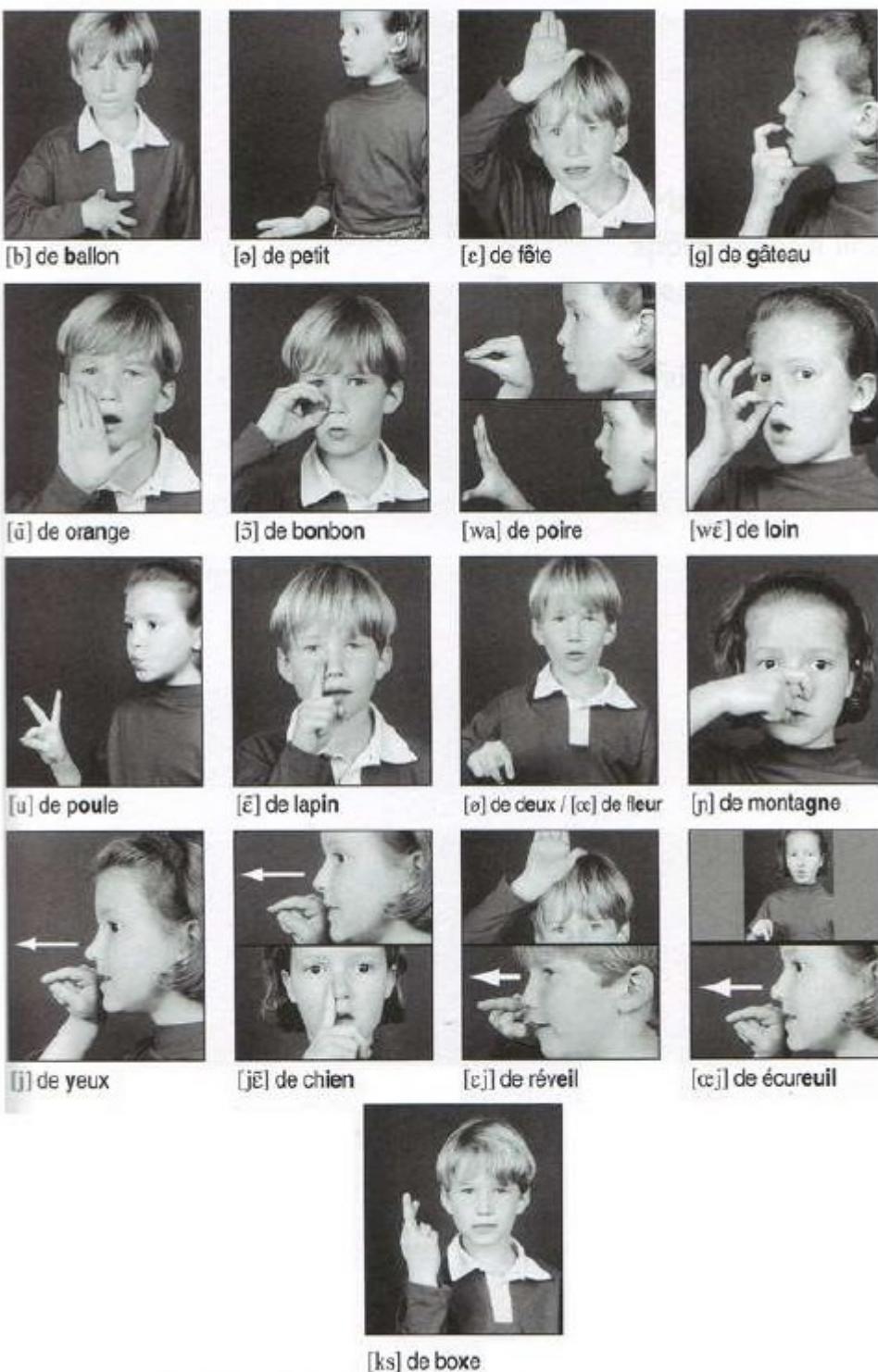
TELLIER Marion
Faire un geste pour l'apprentissage: Le geste pédagogique dans l'enseignement précoce, extrait du livre *L'enseignement des langues vivantes étrangères à l'école*, l'Harmattan, 2010 <https://hal.archives-ouvertes.fr/hal-00541985>

WÒJTOWICK Kataryna
Les influences de l'occitan sur la langue française Romanica Cracoviensia 2008/08
Jagiellonian University Press

<https://www.inserm.fr/information-en-sante/dossiers-information/troubles-apprentissages>

Annèxa 1 : Los diferents gèstes del metòde Borel-Maisonny

Annèxa 2 : Tablèus de relacion grafia-fonia de l'occitan

<https://www.locongres.org/fr/ressources/telechargements/Grafia-fonia/lang.fr-fr/>

Consonantas oclusivas

AFI	Exemples
[p]	pera
[b]	bana, bramar
[t]	taula, atacar
[d]	donar
[k]	color, pic, question
[g]	gara, guitarra
[m]	mala, lama
[n]	nas, piscina
[ɲ]	montanha (francés « gn » : peigne)
[ts]	patz
[dz]	tretze
[tʃ]	chifra, charrar
[dʒ]	imatge

Consonantas constructivas

AFI	Exemples
[β]	acabar
[f]	fin, fe
[v]	vila (alvernhan, lemosin, provençal, vivaroalpenc)
[ð]	badar
[s]	saut, passa, nas
[z]	pesar, realizar
[ʃ]	shucar, nàisher, peish (gascon)
[ʒ]	gerir, legir
[Y]	segar
[h]	haure, gahar (gascon)
[r]	rata, ara
[rr]	burre
[R]	maridat
[l]	lama, color
[ʎ]	familha (cf. Castilhan : « ll », calle)

Vocalas oralas

AFI	Exemples
[i]	pic, país
[e]	esperar
[ɛ]	rèsta
[a]	blat
[y]	pruna, lutz
[ə]	taula (gascon)
[u]	poma, color, curiós
[ɔ]	pòrta

Glides o mièjas consonantas

AFI	Exemples
[ɥ]	uèi, uei
[j]	espiar
[w]	uei

Annèxa 3 : Alphabet Phonétique International des sons français

SYMBOLES PHONÉTIQUES DES SONS DU FRANÇAIS Alphabet Phonétique International

Les symboles de l'API sont à consulter à: <http://www.langsci.ucl.ac.uk/ipa/index.html>

VOYELLES ORALES

- [i] pire [pɪʁ]
- [e] pré [ʁɛ]
- [ɛ] père [ʁεʁ]
- [a] mal [mal]
- [y] vu [vy]
- [ø] peu [pø]
- [ə] je [ʒə]
- [œ] peur [ʁœʁ]
- [u] mou [mu]
- [o] zéro [zeʁo]
- [ɔ] sort [sɔʁ]
- [ɑ] pâle [pal]

VOYELLES NASALES

- [ɛ̃] pain [pɛ̃]
- [œ̃] un [œ̃]
- [ɔ̃] bon [bɔ̃]
- [ã] blanc [blã]

SEMI-CONSONNES (GLISSANTES)

- [j] bille [bij]
- [w] ouate [wat]
- [ɥ] huile [ɥil]

CONSONNES ORALES

- [p] pile [pil]
- [b] bête [bɛt]
- [t] tête [tɛt]
- [d] dame [dam]
- [f] flamme [flam]
- [v] ville [vil]
- [k] calme [kalm]
- [g] galop [galo]
- [s] site [sit]
- [z] zut [zyt]
- [ʃ] chocolat [ʃokola]
- [ʒ] journal [ʒurnal]
- [ʁ] rousse [ʁus]
- [l] loup [lu]

CONSONNES NASALES

- [m] matou [matu]
- [n] nul [nyl]
- [ɲ] agneau [ajo]
- [ŋ] parking [paʁkn]

Annèxa 4 : Fichièr Palancas (extrach) 2002

Espepissa plan :

la placeta ↔ *la placette*

una maqueta ↔ *une maquette*

la calculeta ↔ *la calculette*

Tròba la palanca entre occitan e francés :

Oc

Fr

-.....

-.....

Revira en francés :

1) la cambreta →

2) la servjeta →

3) la forqueta →

4) la paleta →

5) la croqueta →

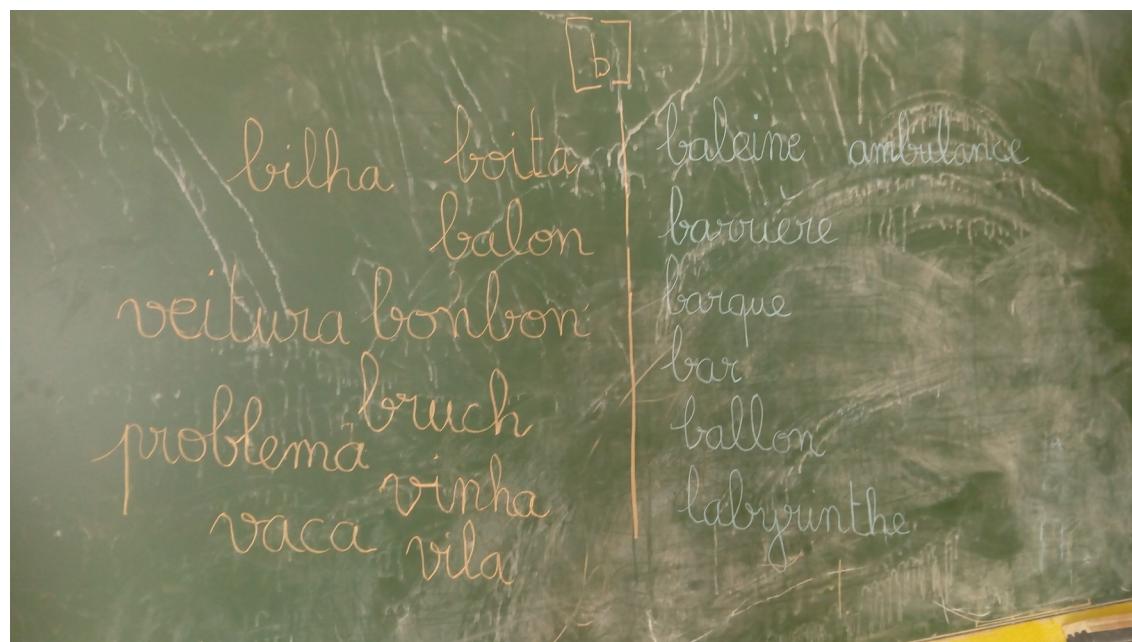
6) la barreta →

7) la coeta →

8) la luneta →

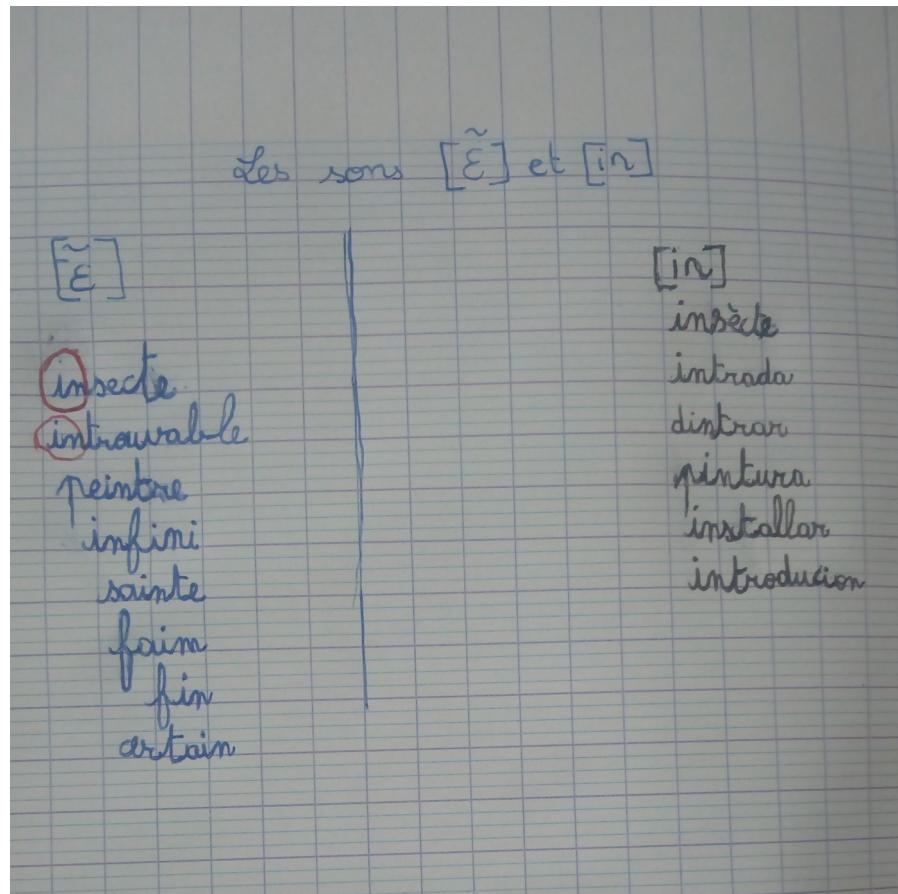
Annèxa 5 : Recerca collectiva sul fonèma [g]

Annèxa 6 : Recerca collectiva sul fonèma [b]

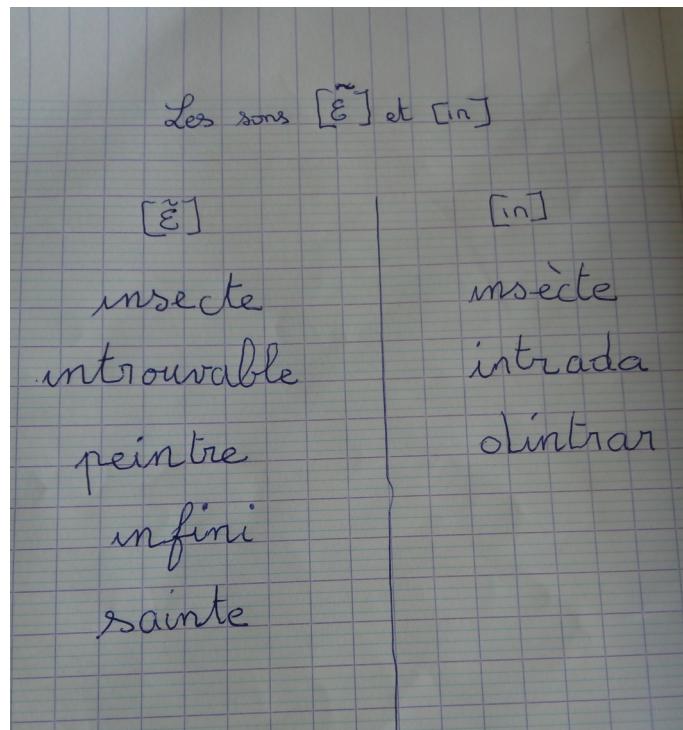

Annèxa 7 : Escritura sul quasèrn

Axel

Raphaël P

Annèxa 8 : Ficha menaira sus l'institucion moneda

La moneda

Objectius :

La moneda permet de pagar lo travalh dels enfants, de lor far pagar lo non respècte de las règles e leis.

La moneda lor permet tanben de far de calculs vertadièrs entre eles pendent lo mercat.

La moneda dèu permetre als mainatges de faire d'experiéncias socialas e d'aquesir un mestritge d'aquel argent-poder. Aquela moneda copa lo principi de recompensa.

Material :

Un pòrta-moneda

La moneda (es simbolizada sus un supòrt papièr e pòrta un nom causit per la classa)

Debanament :

Lo travalh escolar es pagat.

Los mestiers son pagats.

Los travalhs suplementaris o urgents son tanben pagats.

Los tarius son determinats pel conselh.

Se pòt pensar de pagar un mainatge e mai aja pas capitat çò que fasiá mas que faguèt pròva de volontat e de coratge.

Los enfants recebon de moneda pel travalh e los mestiers .

N'en balhan per pagar una multa (règla de vida non respectada), o per crompar al mercat.

Los tarius de las multas son determinatas en conselh.

Trapam mantuns bilhets : 1, 2, 5, 10 e tanben de centi punts : $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$, $\frac{3}{4}$, $\frac{1}{10}$.

Aital los escolans començan o afortissan l'utilisacion dels decimals.

Lo regent que dèu pagar una multa paga en Euro e bota la moneda dins la caissa collectiva de la classa.

Annèxa 9 : Fichièr mural

ə [a]	ə [i]	ə [ɔ]	ə [o]	ə [y]	ə [ə] / [œ]	ə [ɛ]	ə [u]	ə [wa]	
abeille âne à femme	iguane île stylo	bol bôl poma	chocolat hôtel auto eau	lune il a eu	cheval	fleur coeur	étoile aller chez	loup ou? foot	voiture noyau wapiti
ə [ã] / [an]	ə [ɛn]	ə [ɔ̃] / [ɔ̃n]	ə [œ̃] / [yn]	ə [ũn]	ə [ɛ̃] / [in]	ə [wɛ̃]			
ancre ampoule dent empreinte	dent emprenta	pont pompier nombre	cantan	un parfum	pinceau timbre nombre	foin pingouin			
ə [z]	ə [s]	ə [k]	ə [f]	ə [g]	ə [ʒ]/[dʒ]	ə [n]	ə [ʃ]/[tʃ]		
poison zéro lesuns	soleil dessin cerise citron cygne leçon potion	camion côté kiwi quatre	fenêtre affiche phoque	gant gomme guerre guitare aigu	jaguar genou girafe gym	montagne montanha panier	chien chin		
ə [b]	ə [v]	ə [j]	ə [r]/[r̥]						
bateau batêl vaca	voiture	feuille soleil yeux potion	rose terre						

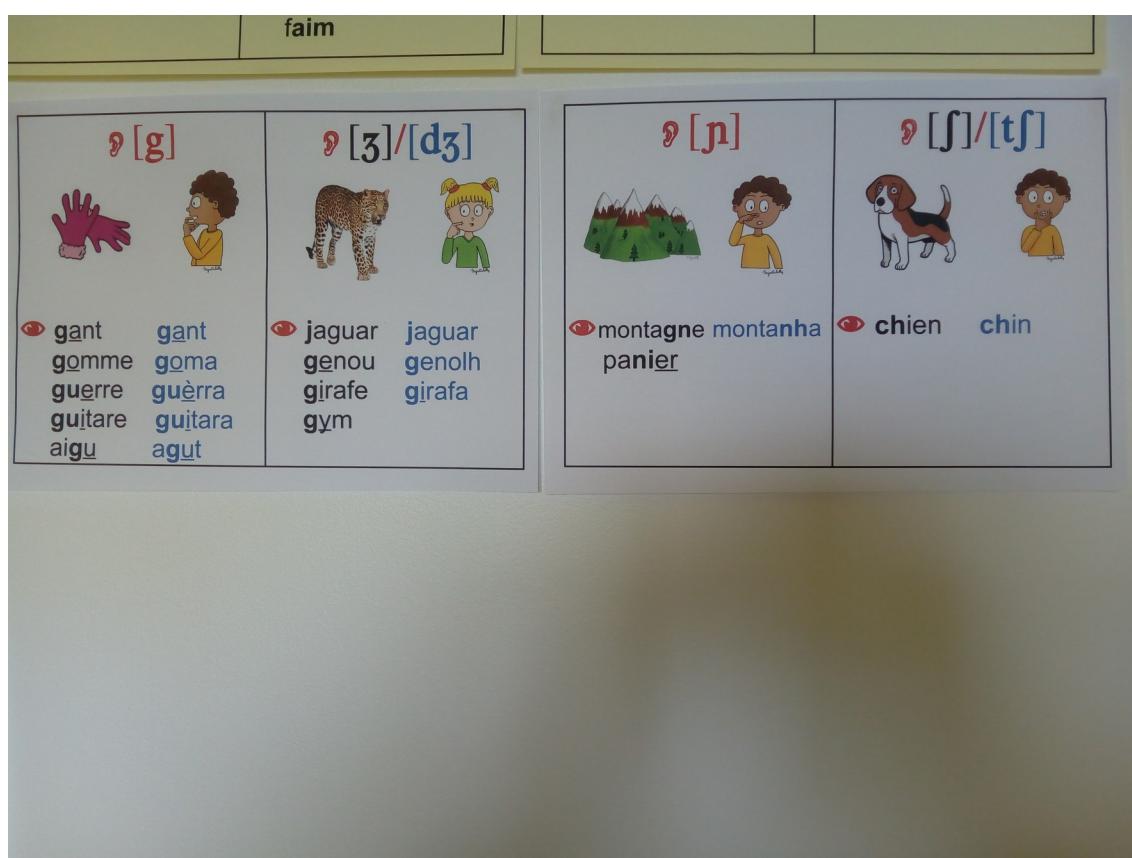
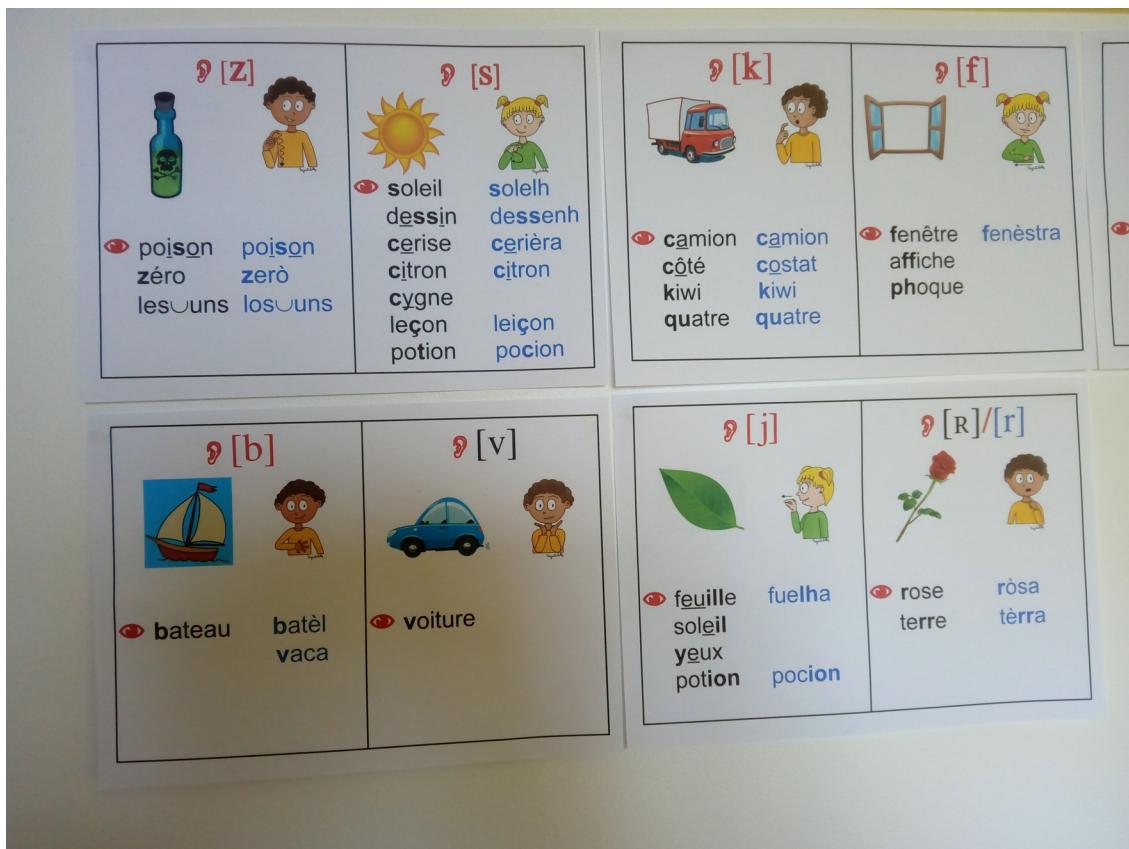
ø [a]	ø [i]	ø [ɔ]	ø [o]
abeille âne à femme	iguane île stylo	bol poma	chocolat hôtel auto eau

ø [ã] / [an]	ø [en]	ø [ɛ] / [ɔn]	ø [œ] / [yn]
ancre ampoule dent empreinte	dent emprenta	pont pompier nombre	un parfum

ø [y]	ø [ə] / [œ]	ø [ɛ]	ø [ɛ]	ø [u]	ø [wa]
lune il a eu	cheval fleur coeur	étoile aller chez	règle fête chaise reine terre	loup où? foot	voiture noyau wapiti

ø [ɛ]	ø [ɛ] / [in]	ø [wɛ]	
pinceau timbre pain peinture faim	pincel	foin pingouin	

ø [g]	ø [ʒ] / [dʒ]	ø [j]	ø [ʃ] / [tʃ]
g	z / dz	j	sh / tsh

Annèxa 10 : Jòc audio fin de sesilha

Gabriel : <http://gofile.me/3P0dv/oqC5aCb7e>

Raphaël E : <http://gofile.me/3P0dv/orv5UNzzA>

SOMARI

I - INTRODUCCION.....	2
II - CREACION D'UNA AISINA DE CONTRASTIVITAT....	4
II.1.a - Lo metòde Borel-Maisonny.....	4
II.2 - La plaça del gèst dins l'aprendissatge.....	4
II.3 - Las causidas de concepcion.....	5
II.3.a - Adaptacion al bilingüisme.....	5
II.3.b - Adaptacion a l'occitan.....	5
II.3.c - Adaptacion al codatge fonetic internacional.....	6
II.3.d - Dins lo prolongament de las "Palancas"	6
II.3.e - Causidas pedagogicas.....	7
II.3.f - Descripcion del fichièr.....	7
III - MESA EN PLAÇA.....	10
III.1 - Las condiciones de despart.....	10
III.2 - La progression.....	10
III.3 - Lo ritual del debanament.....	11
III.4 - La collècta de donadas.....	11
IV - ESTUDI D'UN FONÈMA COMUN.....	12
IV.1 - Introduccion del fonèma.....	12
IV.2 - Analisi de l'introduccion del fonèma.....	13
IV.3 - Reproduccion del fonèma.....	13
IV.4 - Analisi de la reproduccion del fonèma.....	14
IV.4.a - Motivacion.....	14
IV.4.b - Trabalh sus la consciéncia fonica.....	14
IV.4.c - Consciéncia fonica e interferéncia.....	15
IV.4.d - Interès de la memòria quinesica.....	16
IV.4.e - Qualques exemples de realizacions quinesicas.....	16
IV.4.f - Limitas de l'utilizacion del gèst dins l'aprendissatge.....	16
IV.5 - Fasa collectiva de recèrca.....	17
IV.6 - Analisi de la fasa collectiva de recèrca.....	18
IV.6.a - Ritualizacion de melhorar.....	18
IV.6.b - Distribucion de la paraula.....	18
IV.6.c - Analisi de la participacion.....	18
IV.6.d - Enrisquissament del vocabulari.....	19
IV.6.e - La plaça de cada lenga.....	19
IV.7 - Mesa en relacion de las doas lengas.....	20
IV.7.a - Relacion entre los sons de las doas lengas.....	20
IV.7.b - Relacion entre las grafias de las doas lengas.....	20
IV.8 - Analisi de la mesa en relacion.....	21
IV.8.a - La transparéncia de l'occitan.....	21
IV.8.b - Semblanças e diferéncias.....	21
IV.8.c - Institucionalizacion.....	22
IV.8.d - L'apòrt de l'ortografia occitana.....	22
IV.9 - Lectura collectiva dels mots trapats e analisi.....	22

IV.9.a - Facilitacion.....	23
IV.9.b - Eterogeneitat del grop.....	23
IV.9.c - Passar d'una lenga a l'autra.....	23
IV.10 - Escritura dels mots trapats sul quasèrn.....	23
IV.11 - Analisi de l'escritura dels mots.....	24
IV.12 - Adaptacion de la sesilha.....	24
V - ESTUDI DE FONÈMAS VESINS.....	25
V.1 - L'integracion de novèls gèstes.....	25
V.2 - La plaça del francés miègjornal.....	25
V.3 - Analisi de la reproduccio del fonèma.....	26
V.4 - Analisi de la mesa en relacion de las lengas.....	26
VI - ESTUDI D'UN FONÈMA PARTICULAR.....	27
VI.1 - Diferenciacion del fonèma [én].....	28
VI.2 - L'apòrt de l'ortografia francesa.....	28
VII - EVALUACION.....	29
VII.1 - Evolucion del comportament del grop.....	29
VII.2 - Lo metòde gestual.....	30
VII.2.a - Apropriacion del metòde :.....	30
VII.2.b - Los limits :.....	30
VII.2.c - Los avantatges :.....	31
VII.3 - L'aprendissatge dels fonèmas dins la lectura.....	31
VII.4 - L'aisina de contrastivitat.....	32
VII.4.a - La plaça de cada lenga :.....	32
VII.4.b - L'implicacion dels enfants :.....	33
VII.4.c - Las interférencias :.....	33
VII.4.d - Los perlongaments ortografics :.....	33
VIII - CONCLUSION.....	34
BIBLIOGRAFIA.....	36
Annèxa 1 : Los diferents gèstes del metòde Borel-Maisonny.....	38
Annèxa 2 : Tablèus de relacion grafia-fonia de l'occitan.....	40
Annèxa 3 : Alphabet Phonétique International des sons français.....	41
Annèxa 4 : Fichièr Palancas (extrach) 2002.....	42
Annèxa 5 : Recèrca collectiva sul fonèma [g].....	43
Annèxa 6 : Recèrca collectiva sul fonèma [b].....	44
Annèxa 7 : Escritura sul quasèrn.....	45
Annèxa 8 : Ficha menaira sus l'institucion moneda.....	46
Annèxa 9 : Fichièr mural.....	47
Annèxa 10 : Jòc audio fin de sesilha.....	50

RESUMÉ

Ce mémoire a pour origine la création d'un poste expérimental dans une classe coopérative de CE1-CE2 à la Calandreta dels Polinets à Pézenas pour accompagner des enfants avec des retards ou des troubles d'apprentissage.

A Calandreta, les élèves sont bilingues et dès le CE1, l'étude de la langue s'applique à l'occitan et au français.

J'ai orienté mes recherches vers les sciences cognitives et la didactique de la lecture. Stanislas Dehaene y prône l'enseignement explicite des règles de correspondance grafème-phonème afin d'obtenir une automatisation de ce circuit.

En parallèle, la méthode Borel-Maisonny, méthode de lecture syllabique utilisant la mémoire kinésique a retenu mon attention. Chaque phonème étudié est associé à un geste unique.

La place du geste dans l'apprentissage a fait l'objet de plusieurs études de Marion Tellier. Elle estime que le fait de coder une information à travers différentes modalités permet de laisser une trace plus riche dans la mémoire.

J'ai donc entrepris de créer un nouvel outil orienté vers la lecture syllabique, utilisant la mémoire kinésique, au service des deux langues en s'appuyant sur la contrastivité.

Il s'inscrit dans la continuité du fichier existant des "Palancas" qui définissent les règles grammaticales au sens large de passage d'une langue à l'autre.

Il s'appelle les "Palancas fonéticas" (les "Passerelles phonétiques").

Cet outil, expérimenté avec un groupe de six enfants présentant des troubles divers (autisme, dyslexie, dyspraxie...) se présente sous la forme d'un fichier à entrée phonétique. Chaque fiche a deux parties, la partie haute, "j'entends" et la partie basse, "je vois".

Il existe trois types d'entrée phonétique : selon un phonème commun, un phonème particulier, ou deux 'phonèmes voisins' correspondant à une même graphie dans les deux langues.

A raison, d'une heure par semaine, selon une progression définie et un déroulement ritualisé, les enfants expérimenteront le dispositif. Le déroulement est le suivant :

- 1 – Introduction du phonème
- 2 – Reproduction du phonème
- 3 – Phase collective de recherche
- 4 – Mise en relation des deux langues
- 5 - Lecture collective des mots trouvés
- 6 - Écriture des mots trouvés sur le cahier

Lors de l'introduction du phonème, seule la partie phonique de la fiche est dévoilée (signe de l'alphabet phonétique international, dessin du geste associé et dessin d'un mot générique).

Les élèves se servent de ces indices et devinent souvent quel sera le phonème du jour.

Ensuite, les enfants reproduisent le phonème en y associant un geste, d'abord collectivement, puis chacun son tour. Ils s'expriment sur leur sensations corporelles au niveau des organes vocaux en vue de développer la conscience phonique. Cette phase, vécue avec motivation par les élèves, mettra en relief la difficulté à décrire ses propres sensations, et à reproduire certains phonèmes. Des phénomènes d'interférence du français sur l'occitan s'y révéleront. Une place sera faite aux phonèmes du français méridional.

Durant la phase de recherche, les enfants puisent dans leur répertoire verbal pour proposer des mots contenant le phonème en occitan ou français. La parole est donnée prioritairement à ceux qui ont le plus de difficulté car la participation est hétérogène tant par la fréquence des mots trouvés que par leur complexité. La richesse du vocabulaire des élèves sera en lien avec la fréquentation des livres. Les élèves ont davantage de facilité à trouver des mots en français. J'écris les mots validés par le groupe, au tableau sous la forme de deux colonnes, une colonne attribuée à chaque langue.

La confrontation qui met face à face les deux langues pour les comparer en les opposant est matérialisée par une liste de mots dans chaque colonne. Les enfants en comparant les deux listes de mots font déduire assez facilement ce qui est pareil et ce qui est différent par rapport à la graphie du phonème. La comparaison est particulièrement intéressante quand les enfants trouvent le même mot dans les deux langues. Des règles orthographiques sont institutionnalisées à l'oral. Puis, la partie de la fiche contenant les différentes graphies est commentée et complète l'affichage mural. Cet affichage sert de mémoire et de ressource, permet de souligner la transparence de l'occitan.

Les élèves lisent ensuite collectivement les mots trouvés sur la base du volontariat. La lecture de mots déjà travaillés permet la réussite des enfants en difficulté. Elle permet de vérifier la bonne prononciation du phonème étudié et d'évaluer les difficultés et succès de chacun.

Afin de fixer les graphies, les élèves selon leur aptitude scripturale, terminent la séance en recopiant la totalité ou une partie des mots du tableau. Cette phase s'avère difficile car elle demande concentration et effort.

L'évaluation de cette expérimentation est globalement positive.

A l'exception d'un enfant, le groupe, au début majoritairement perturbateur, est progressivement devenu acteur.

La méthode gestuelle Borel-Maisonny, comme le relève Gérard Saez, présente une lourdeur : de nombreux gestes pas toujours pertinents et une prise de temps importante. Mais, l'aspect ludique et dynamique du geste a stimulé les élèves. Et le fait de travailler deux langues en même temps peut générer un gain de temps. Sans formation adéquate, ma façon de parler des processus phonologiques n'est certainement pas très spécialisée mais j'ai le sentiment que passer par la conscientisation de la production des phonèmes facilite une éventuelle correction. La méthode utilise différentes modalités pour coder une information dont la mémoire kinésique et de ce fait, devrait laisser une trace plus riche dans la mémoire

Globalement, après Noël, les temps de lecture des mots seront de plus en plus rapides et le pourcentage de mots correctement lus du premier coup augmentera. Excepté l'enfant qui n'entre dans aucune des activités de classe, chacun aura gagné en efficacité et en confiance, même l'enfant qui en est encore à déchiffrer.

Le travail de contrastivité positionne les deux langues sur un pied d'égalité. La liste de mots trouvés en occitan, courte au début, s'est fournie au fil de l'année. L'outil part d'un travail sur le répertoire verbal des enfants et les rend acteurs de leur apprentissage. Passer d'une langue à l'autre a certainement automatisé la façon de prononcer certains graphèmes différemment d'une langue à l'autre. L'outil permet également de travailler explicitement sur les interférences du français par rapport à l'occitan afin d'éviter de fossilisations futures.

L'utilisation des deux langues en relation répond à des enjeux interlinguistiques et à la didactique du plurilinguisme.

Les Palanças foneticas, au fur et à mesure de leur utilisation, se sont enrichies de l'intérêt orthographique croisé d'une langue par rapport à l'autre. Donc, elles sont un atout pour la lecture syllabique de l'occitan et du français tout en développant une approche orthographique complémentaire.